

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

5.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

SATYRA 5.

- A** **E**gressum magna, me accepit Aricia,
Roma
Hospitio modico: rhetor comes Heliodo-
rus,
Græcorum longè doctissimus: inde Forū
Appi
Differtum nautis, cauponibus atque ma-
lignis.
Hoc iter ignaui diuissimus, altius ac nos,
Præcinctis unum. minus est grauis Ap-
pia tardis.
Hic ego, propter aquam, quòd erat deter-
rima, ventri
B Indico bellū, cenanteis haud animo æquo
Expectās comites: iā nox inducere terris
Umbras, & calo diffundere signa para-
bat:
Tum pueri nautis, pueris conuicia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inseris
ohæ,
Iam satis est, dum æs exigitur: dum mula
ligatur,
Tota abit hora. mali culices, ranæque pa-
lustres
Auertūt somnos. absentem cantat amicā
Multa prolutus vappa nautæ, atque via-
tor
Certatim. tandem fessus dormire viator
Incipit: ac missæ pastum retinacula mula
C Nautæ piger saxo religat: stertitque supi-
nus.
Iamque dies aderat, cū nil procedere lin-
trem
Sentimus: donec cerebrosus profilit vnus:
Ac mula, nautæque caput, lumbosque sa-
ligno
Fuste dolat. quarta vix demum exponi-
mur hora.
Ora, manusque tua lauimus Feronia lym-
pha.
Millia tū præsi tria repimus. atq; subimus
- Impositū saxis latè candentibus Anxur. **D**
Huc venturus erat Macenas optimus,
atque
Cocceius, missi magnis de rebus vterque
Legati, auersos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis colyria lippus
Illinere. intereā Macenas aduenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad
unguem
Factus homo, Anton I, non ut magis al-
ter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætorè libenter
Linquimus, insani ridetes præmia scribæ,
Prætextam, & latum clauum, prunæq;
batillum.
In Mamurrarum lasi deinde vrbe ma-
nemus, **E**
Murena præbente domū, Capitone cu-
linam.
Postera lux oritur multo gratissima. nāq;
Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliusq;
Occurrunt: animæ, quales, neque candi-
diores
Terra tulit: neque queis me sit deuinctior
alter.
O, qui complexus, & gaudia quanta fue-
runt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula,
tectum
Præbuit: & parochi, quæ debent, ligna,
salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tēpore ponūt. **F**
Lusum it Macenas: dormitum ego, Vir-
giliusq;:
Nanque pila lippis inimicum, & ludere
crudis.
Hinc nos Cocceij recipit plenissima villa:
Quæ super est Claud I cauponas. nunc mi-
hi paucis
Sarmenti scurræ pugnā, Mestiq; Cicerri
Musa velim memores: & quo patre na-
tus vterque

- 54
- A Cōtulerit liteis. Mesi clarū genus Osci: Villarecepisset lacrymoso non sine fumo, D
 Sarmenti domina exstat. ab his maiori- Vdos cum foliis ramos vrente camino.
 bus orti Hic ego mendacem stultissimus vsque
 Ad pugnam venere. prior Sarmentus: puellam
 equite Ad mediam noctem exspecto. somnus
 Esse feri similem dico. ridemus: & ipse tamen aufert
 Mesiū, accipio: caput & mouet. o, tua Intentum Veneri. tum immundo somnia
 cornu visu
 Ni foret exsecto frons, inquit: quid face- Nocturnam vestem maculant, ventrem-
 res, cum que supinum.
 Sic mutū minitaris? at illi fœda cicatrix Quattuor hinc rapimur, viginti & mil-
 Setosam leui frontem turpauerat oris. liarhedis,
 Campanum in morbum, in faciem per- Mansuri oppidulo, quod versu dicere nō
 multa iocatus, est:
 Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat: Signis per facile est. venit vtilissima rerū
 Nil illi larua, aut tragicis opus esse co- Hic aqua: sed panis longè pulcherrimus,
 thurnis. E
 B Multa Cicerrus ad hæc: donasset iamne Callidus ut soleat humeris portare via-
 catenam (esset, tor:
 Ex voto Laribus, quarebat. scriba quòd Nam Canus I lapidosus: aqua non ditior
 Deterius nihilo domina ius esse. rogabat vna
 Denique, cur umquam fugisset: cui satis Qui locus à forti Diomede est conditus
 vna olim.
 Farris libra foret, gracili sic, tamque pu- Flentibus hinc Varius discedit mæstus
 sillo. amicis.
 Prorsus iucundè cenā produximus illam. Inde Rubos fessi peruenimus: utpote lon-
 Tendimus hinc rectā Beneuentum: ubi gum
 sedulus hospes Carpētes iter, & factū corruptius imbri.
 Pane arsit, macros dum turdos versat in Postera tempestas melior: via peior ad-
 igne: usque
 Nam vaga per veterem dilapso flamma Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lym-
 culinam phis
 C Vulcano, summum properabat lambere F
 tectum. Iratis exstructa dedit risusq; iocosq;:
 Conuiuas auidos cenam, seruosq; timen- Dum flamma sine, tura liquefcere limine
 teis sacro,
 Tum rapere, atq; omneis restinguere vel- Persuadere cupit. credat Iudæus Apella:
 le videres. Non ego. namque deos didici securum a-
 Incipit ex illo monteis Appullia notos gere æuum.
 Ostentare mihi quos torret Atabulus: & Nec, si quid miri faciat natura, deos id
 quos Tristeis ex alto cali demittere tecto.
 Numquã erepsimus, nisi nos vicina Tri- Brundisium longa finis chartæq; viaque.
 uici

EGRESSVM MAGNA] in hac satyra Horatius urbanè, & facete hominum leuitatem notat,
 ne

A ne sibi quidem parcens: describitque suum iter ab vrbe, ad oppidum Brundisium, Lucilij exemplo, qui item suum ab vrbe Capuam, & ad fretum Siciliense descripserat. *accepit* autem, habent plures libri manu scripti: quam scripturam vulgatæ antepono. sic enim loquimur, *accipere hospitio*. Plautus Amphitr. *ita peregrè veniens hospitio publicitus accipiar*. M. Tull. ad Att. lib. 2. *te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus*. & ita Virgil. lib. 3. *Aeneid. Illos porticibus rex accipiebat in amplis*. Verum tamen *excepit* non damno.

ARICIA] Strabo lib. 5. *μὲν δὲ τὸ Ἀλβανὸν Ἀρικία ἔστι πόλις ἐπὶ τῆ ὁδοῦ τῆ ἀππίας· ἐπὶ δὲ τῆ εἰς ἱερὸν τῶ Ρώμης πύλιν, id est, Post Albanum autem, est vrbs Aricia in via Appia. Distat autem ab vrbe Roma stadia centum sexaginta.*

GRÆCORVM LONGE DOCTISS.] aliquot libri manu scr. habent *Græcorum lingue doctissimus*. ego tamen vulgatam & receptam lectionem tueor, præsertim ab aliis libris manuscr. confirmatam. Quòd si omnes libri eos, qui *lingue* malunt legi, adiuvarent, quod non fit, tamen hæc lectio vix ferri posset. Nam cum hic Heliodorus, natione Græcus esset, nonne laus esset ridicula, si Horatius eum laudaret, quòd Græcæ linguæ scientiam maximam haberet? nempe ut si quis Gallum, quòd Gallicæ. Præterea solet Horatius coniungere vocem doctus cum accusandi casu. ut, *Dulceis docta modos, &c. & Docte sermones utriusque lingue.*

FORVM APPI.] à foro Appij vsque ad Feroniam per Pontinas paludes tunc nauigare licebat.

DIFFERTVM NAVTIS] hac, & illac refertum, propterea quòd eà nauigari solebat. vsus est hac voce sine nomine casus ablat. epist. ad Numic. lib. 1. *qui manè plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populumq, inbebat*. Catullus iunxit cum gignendi casu, epigr. in Asinium, *est enim lepòrum Differtus puer ac facietiarum*. Sic enim legendum cenfeo: vbi vulgò legitur *Differtus puer, &c.*

MALIGNIS] *malignis*, epithetum est nominis, *cauponibus*, quantum vis licet reclamitet Acron. Dicuntur autem caupones maligni, quia magna ex parte res eas, quas vendunt, maligna mensura metiri consueuerunt. est enim malignum idem ferè, quòd angustum, parcum, exiguum, ut dicemus ad epist. ad August. ibi, *laudare malignè, perfidos appellat Sat. 1. Perfidus hic caupo.*

DIVISIMVS] cum esset vnus diei iter, bidduum in eo conficiendo consumsimus. ex vnus diei itinere, duorum dierum iter fecimus.

ALTIUS, AC NOS, PRÆCINCTIS VNVM] quod vno die confici potest ab iis, qui sunt nobis expeditiores, & (ut Græco verbo dicam) *εὐκόροντες*. Seruius ad illum Virgilij locum *Aeneid. 8. extr. & discinctos Mulciber Afros*, hunc Horatij locum profert, atque præcinctos opponi discinctis, his verbis, *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos stnebat, &c. vel discinctos dixit inhabitabileis militie. omnes enim, qui militant, cincti sunt: vel inefficacis: ut contra præcinctos, strenuos dicimus.*

Horat. altius ac nos Præcinctis vnvm. Vnde & Græcè *εὐκόροντες* appellatur, non qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus.

MINVS EST GRAVIS APPIA] via Appia minus est laboriosa iis, qui tardè ambulant, propter crebra diuersoria.

VENTRI INDICO BELLVM] non cenologia. non valde dissimilis est illa, in sat. 8. lib. 2. *Da si graue non est, Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.*

HAVD ANIMO ÆQVO] iniquo animo, ægrè, grauatè.

IAM NOX INDVCERE TERRIS, &c.] periphrasis noctis appropinquantis & aduentantis.

PVERI] serui conuicia nautis ingerebant, puerorum autem appellatione etiam serui intelliguntur, ut docent iuriconsulti.

HVC APPELLE] nauem subintell. verba autem sunt puerorum à dominis præmissorum, nautas iubentium ad certam ripæ partem, nauim appellere.

TRECENTOS INSERIS] dicuntur hæc quoque à pueris, vel dominis ipsis iam ingressis, nauem, plureis quàm par sit, vectores in nauim impo-
E nenti, ut maiorem quæstum faciat. Alij putant esse nauem verba stomachatis, quòd plureis in nauim imponantur, quàm pactus sit: à quibus dissentio. Hoc enim quotidie videmus, nautas & porticores quàm plurimos possunt, in nauem recipere, ut plus lucri faciant, reclamantibus vectoribus, qui, quo plures sunt, hoc & angustius in nauem sedent, & periculosius nauigant. Præterea hic non est ab vno, aut paucis conducta nauis, (quod si factum esset communi omnium nomine pretium solueretur) sed nauis singulos in nauem suam recipit, & à singulis pretium exigit. sunt autem legenda sine interrogatione. *inseris εἰς μισθολογίας εἰς τὴν ναῦν.*

ÆS] pretium, quod datur nauem à vectoribus, naulum.

DVM MVLA LIGATVR] quæ nauim, cui alligata est, trahat aduersa aqua.

CYLICES] *κύνες*: vnde conopenm Od. 9. epod. genus est insecti valde intestum & inimicum dormire volentibus. Nam cum sua promiscide ora pertundat, & lancinet, linguemque tamquàm siphone quodam eliciat, atque exluggat, tum ita horribili clangore aureis verberat, ut somnos ex oculis excutiat. canam culicem dixit Plautus in Casina, de sene amatore, in genere famin.

RANÆQVE PALVSTRES] Columella de cultu hortorum, *Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude Perpetitur querula semper conuiciat rana.*

AVERTVNT SOMNOS] diuellunt, aut depellunt somnos, ut loquitur epist. 10. lib. 1. *Est vbi diuellat* (seu, ut habent alij libri, *depellat*) *somnos minus inuida cura?*

PROLVTVS] à proluendo: quo verbo vitur sat. 4. lib. 2. *leni præcordia mulso Prolueris melius.* & Virgil. lib. 1. *Aeneid. pleno se proluuit auro.*

VAPPA] vino, cuius deperit sapor. lege annot. sup. ad illud locum. *vappa in beo ac nebulonem.* sat. 1.

A VIATOR] qui mulam moderabatur.

TANDEM FESSVS DORM.] haecenus intelligendum est nauem processisse, & hic procedere desinere, mula videlicet soluta, & pastum missa.

RETINACVLA] funeis, quibus alligatam nauem trahebat mula.

STERTITQVE SVPINVS] non dicit dormit, sed stertit: id est, altum & securum somnum dormit. sic supra sat. 3. nocteis vigilabat ad ipsum Manè, diem totum stertebat. M. Tull. in Lucullo, per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modò quiescas.

CEREBROSVS] cerebro malè affecto: mente cōmota. Plaut. Mostell. senex hic cerebrosus est. quidam cerebrosum interpretantur ὀξύχελον, seu ὀξύθυμον, id est, iracundum, & qui celeriter irascitur: putantque Bollanum illum describi, de quo sat. 9. O te Bollane cerebri Felicem, aiebat. Nonius. cerebrosi ad insaniam faciles, & quibus frequenter cerebrum moueatur. Lucill. Te primum cum istis insanum hominem, & cerebrosum.

B DOLAT] pullat, verberat. tralatio est à fabric lignariis, qui dolabro ligna dolant. M. Tull. de diuinat. lib. 2. quis robur illud cecidit, dolauit, inscripsit?

EXRONIMVR.] è nauis. verbum est valdè ad hanc rem accommodatum, eoque vitur Cæsar non semel. vt lib. 3. de bello ciu. quibus regionibus exercitum exposuisset. & Virgil. lib. 10. socios de pupibus altis, Pontibus exponunt. idem lib. 6. Tandem trans fluiuium incolumis vatemq̄, virumq̄, Informi limo, glaucaq̄, exponit in vlna. Sic & Græciloquuntur. Sophocl. Philoct. Εἰδ' ὁ κράπτοι πατρὸς ἐλλήνων στραφεῖς, Ἀχιλλέως παῖ Νεοπτόλεμος, ἢ Μηλιά Ποιάντος υἱὸν ἐξέθνη' ἐγὼ ποτε: id est, hic ὁ viri optimi Græcorum patris Achillis filii Neoptoleme Thessalium Præantis filium exposui ego quondam.

FERONIA] Feronia, vrbs est Tarracinae vicina, & Dea, & fons eiusdem nominis, de qua Virg. Æneid. 7. (vbi Seruius notat, Feroniam lunonem esse virginem.) & Dionys. Halicarn. lib. 3. his verbis, ἱερὸν ὄντι κοινῇ ἠμῶν μὲν ὑπὸ σαβίῶν τε καὶ λατίνων, ἀγροῖν ἐν πῖν πάντι, θεᾶς φερωνείας ὀνομαζομένης, καὶ οἱ μεταφράζοντες εἰς τὴν ἐκείνην γλῶσσαν οἱ μὲν αἰθηφόρον, οἱ δὲ φιλοστειφανον, οἱ δὲ Περσφόρον καλεῖσιν. id est, templum est, quod communiter à Sabinis, & Latinis colitur, in primis sanctum Deæ Feroniæ quæ nominatur: quam qui interpretantur Græcè, alij Florigeram, alij coronatū amantem, alij Proserpinam vocant.

C REPIMVS] lentè, & quasi rependo ambulamus. tralatio est. & ita Græci. Theocrit. θαλυσοῖς. Ης χρόνος, ἀνικ' ἐγὼ τε, καὶ Εὐκρίτης εἰς τὸν Ἀλέντα Εἰρηνομεῖς ἐκ πόλιος. id est, Tempus erat, cum ego & Eucritus ad Alentem ex vrbe repebamus. repimus autem in præfenti habent libri ferè omnes veteres: quos secutus sum.

ANXVR] Tarracinam, oppidum Volscorum. Festus. Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur, Volscæ gentis, sicut ait Ennius Volsculū perdidit Anxur. Liuius lib. 4. Anxur fuit, quæ nunc Tarracina sunt, vrbs prona in paludes. Seruius ad eum Virgil. locum lib. 7. Æneid. Circumq̄, ingū,

queis Iupiter Anxurus aruis Præsidet, &c. notat, Iouem, qui circa hunc Campaniæ tractum colebatur, Anxurum dictum esse, quasi ἀνευ ζυγῆ, id est, sine nouacula, quia nondum barbam rasisset: & ibidem Iunonem virginem, Feroniam: vt paullo antè diximus.

COCCEIVS] Nerua iurifconsultus: cuius nepos fuit imperator Nerua.

AVERSOS] Cæsarem Augustum, & M. Antonium significat, inter se tum dissidentes.

COMPONERE] placare inter se: in pristinam gratiam restituere.

ILLINERE] ego (inquit Horatius) oculos meos lippitudine affectos, colyriis inungebam. colyria, medicamenta ad lippitudinem depellendam vtilia ἀπὸ τοῦ κολύειν πὺν ρέν, id est, à prohibenda fluxione dicta, non ἀπὸ τοῦ κολλᾶν. iccirco vno l. excudendum curavi. nigra autem erant, quia componebantur ex lycio, glaucio, opio, acacia, hypocyttide, & similibus. lege Cornel. Celsum lib. 6. de colyriis.

AD VNGUEM FACTVS HOMO] spectatissimus homo: vel politissimis moribus homo. vide ann. ad illum locum, & exactis minimum distantia, epist. ad August. vbi quid sit ad vnguem factus, declarauimus. Seruius profert hunc locum ad illum Virgil. Georg. 2. nec fecius omnis in vnguem Arboribus positus. &c. vbi in vnguem interpretatur, ad perfectionem: aitque translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant. Capito autem cognomen est, Fonteius nomen, vt sit, Fonteius Capito.

ANTONI, NON VT M.] id est, ita Antonij, seu Antonio amicus, vt non alius magis.

FVNDOS] Strabo lib. 5. Φῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Ἀππίας κειμένη. id est, Fundi vrbs in via Appia sita.

AVFIDIO LVSCO PRÆTORE] Existimant quidam hic significari, ac describi ab Horatio Cn. Aufidium cæcum, prætorij hominem, de quo M. Tull. lib. 5. Tuscul. his verbis. Pueris nobis, Cn. Aufidius Prætorius & in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam scribebat historiam, & videbat in litteris: sed vehementer errant. nam repugnant ætates, & tempora, cum Horatius M. Tullio multo fuerit ætate posterior, & Tullius scribat, Cn. Aufidium se puero prætorium, & senatorem fuisse. de eodem idem M. Tul. lib. 5. de finibus. Adde quòd hic Aufidius, quem ridet Horatius, Fundis præturam gerebat: ille alter Romæ gesserat.

INSANI RID. PRÆM. SCR.] cur insanum appellet, exputare non possum, nisi dicamus propterea, quòd cum scriba fuisset, prætorij insignibus vteretur: quòd non probo. Nam si eum prætorem fecerat populus Fundanus, insanisset potius, si magistratus insignibus non vteretur, quantumuis licet ex scriba prætor esset factus: nisi quis dicat, eum se insolenter gessisse, & magnificè circumspexisse, quòd his insignibus ornatus esset: quasi verò Romæ præturam gereret, non Fundis in paruo municipio. iccirco dixit supra proximè Fundos Aufidio Lusco prætore Linqumus, Romanorū cōsuetudinem imitans, qui solent ita loqui, hoc

A hoc aut illud factum est hoc & illo consulis.

PRÆMIA SCRIBÆ] vocalis a corripitur, etiam si sequantur tres consonantes, quod quamobrem fiat, discite ex Prisc. lib. 2. ubi hunc locum testem producit. lege annot. ad illum locum, nisi olenti in fornice stantem, sat. 2. huius lib.

PRÆTEXTAM] togam purpura prætextam, insignem magistratum. Utebantur & pueri prætextam usque ad pubertatem: quo tempore fumebant togam vicilem, quæ & pura dicebatur. M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. epist. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.*

LATVM CLAVVM] de lato clauo, vide quæ annotata sunt ad illum locum & latum demisit pectore clauum, sat. proxima infra.

PRVNÆQVE BATILLVM] hoc etiam iure utebatur prætor municipalis, ut ipsi è balneis publicis prunas sumere liceret: vel refer hoc ad morem ignis magistratibus & imperatoribus præferendi: quod magis probo. batillum autem aiunt esse ferreum vas, quo pruna colligitur. Plinius lib. 33. cap. 8. *batillis ferreis candentibus ramento argenti imposito, quod candidum permaneat, probatur.* Quidam batillum dictum putant à voce Sicala βατάνιον quod patellam significat: Alij patillum legi volunt à πατίνιον, quod idem significat. in quibusd. libris veteribus scriptum reperi *vatillum*. Non desunt qui putent legendum *bacillum*. à quibus dissentio.

B IN MAMVRR. VRBE] Formiis. Mamurram Cæsaris amicum insectatur aliquot locis Catullus, ut in Cæsarem, *Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo? Mamurram habere, quod comata Gallia Habebat, & cuncta ultima Britannia?* sic enim legendum esse hunc versum ex veteribus libris admonuit me vir humaniss. Gabriel Faërnus. eodem pertinent illa Ciceronis ad Attic. lib. 7. *Et Labieni diuitia, & Mamurra placent, & Balbi hortii, & Tusculanum?* Fuit autem Mamurra, eques R. præfectus fabricum C. Cæsaris in Gallia, quem primum Romæ parietes totius domus suæ in Cœlio monte crusta marmoris operuisse Cornelius nepos tradidit, ut scribit Plin. lib. 36. cap. 6.

MVRÆNA PRÆB. DOM.] significat, Murænam, tectum, quod se recipere, præbuisse: Capitonem autem cenam dedisse. præbente valet *παρέχωντος, ἢ τι προίχοντος.*

C SINVESSÆ.] Sinuessæ oppidum Minturnis proximum. Horat. epist. ad Torq. lib. 1. *Inter Minturnas, Sinuessanumq. Petrinum.*

ANIMAE] homines. sic loquuntur Græci ψυχαι. M. Tull. Terentiæ. & Tulliolæ. *vos mea carissima anima quam sapissimè ad me scribite.* ordo autem verborum hic est, meo quidem iudicio: animæ tales, quales terra non tulit, & quibus candidiores terra non tulit, & quibus non sit alter me deuinctior. huic loco similis est ille Od. 5. ep. *Nardo perunctum, quale, nec, &c.*

CANDIDIORES] integriores. ut supra Od. 11. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & Od. 13. eiusd. *Candide Mecenas occidis saepe rogādo.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Bassareu, Inuitum qua-*

tiam. Cælius Ciceroni lib. 8. epist. *cauendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candidè posuisse inimicitias videaris.*

* NIL EGO CONTULERIM IVC.] Plautus paullo aliter quidem, sed non minus probabiliter, in Epidico. *Nihil homini, amico est opportuno amicus: sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.* Idem Trinummo. *Verum est verbum, quod memoratur: ubi amici, ibi sunt opes.* sed cur nõ dixit potius, *Nil ego contulerim sincero sanus amico?* An hoc sensit Horat. iucundū esse non posse, nisi sic verus, & sincerus, & ut Græci dicunt, ἀληθινὸς καὶ ἀδολος, An Epicuri sententiā spectauit, qui dicebat, etiam amicitias propter voluptatem esse expetendas, easque non modò fautrices esse fidelissimas, sed etiam maximarum voluptatum effectrices, tam amicis, quàm sibi? Sed de amicitia, utrū usus, an rectum nos ad eam trahat, vide quæ annotata sunt ad illum versum sat. 6. lib. 2. *Quidne ad amicitias, usus, rectū me trahat nos.*

TECT. PRÆBUIT] ἐπίριος, seu παρέχου, in ea villula diuersati sumus, & pernoctauimus. ea villula nos tecto recepit.

E PAROCHI] parochi ἀπὸ τοῦ παρέχειν sunt appellati: quod valet præbere, quorū erat hoc munus, ut iis, qui publicè mitterentur, ligna, & falem, & similia præberent, ac suppeditarent. sat. vlt. lib. 2. *parochum* per translationem videtur posuisse pro eo, qui cenam præbet, & pro conuiuatore. *verte-re pallor Tum parochi faciem, &c.* vide annot. ad satyram superiorem, ibi, *Præter eum, qui præbet aquā.* Iam verò admonuit me Germ. Valens. *parochum* significare præterea ἄδελφον, & nuptiarum auspices apud Aristoph. auibus. sic Aristoph. non longè ab extremo: Ζηνὸς πάροχος γάμων, τῆς τ' εὐδαιμονος ἡρας. ubi interpres, *πάροχοι λέγονται οἱ ἀδελφοί, καὶ τὸ παροχίδαι τοῖς νυμφίοις. ἐπ' ὄχηματις ἐρπὸς νυμφας ἀγνοῖν:* id est, parochi dicuntur nuptiarū auspices, seu nuptiis celebrandis curatores, propterea quod vnà cū sponsis, & iuxta sponfos in curru vehantur. Nam in curru sponsas portare solent. Idem docet Suidas in voce πάροχος: & Eustathius ad illū locū ἰλ. λ. *Ἄνθρωπος αὐτὸς παρέβαινε ἀδελφῶν, &c.* ubi tradit hoc præterea Eustathius, tres gestari, seu vehi solitos in curru nuptiali: sponsam, mediam: sponsum & parochum extremos, alterū scilicet à dextra parte, alterum à sinistra.

F HINC MULI CAPVAE, &c.] id est, ab hoc loco, nempe ab hac villula, quæ Campano ponti proxima est, in qua diuersati sumus, muli cum mulionibus suis Capuam iuerunt, eoque tempore perueniunt, ut ibi positus clitellis pernoctarent. Putant quidam legendum esse, *Hic muli, &c.* Seruius quidem annotatione ad illum Virg. versum, Georg. 1. *Sæpe oleo tardi costas agitator aselli,* ita legisse videtur. Nam mendose habent libri vulgati, *Hic muli Capua.*

LVSVM IT MAEC.] pila, ut intelligere licet ex proximo versu. *Namque pila lippis, &c.*

NAMQVE PILA LIPPIS, &c.] lippitudine laborabat Horatius, cruditate Virgil. ludus pilæ autem lippis quidem, & crudis inimicus est, quia utrisque quiete, & abstinentia cibi

A opus est: sed crudis magis, quam lippis.
 CRVDIS] ægrè cibum concoquentibus. supra Oda 8. epod. *velut cruda bonis.* & epist. 6. lib. 1. *crudi, tumidiq; lanemur.* M. Tull. pro Cluent. *cum ad illud prandium crudior venisset, &c.*

PLENISSIMA] copiosissima, refertissima, abundantissima.

QVÆ SVPER EST CLAVDI CAVP.] que Claudij cauponis imminet, quæ est supra Claudij cauponas. legendum autem putavi aliquando *supra est,* vel *supera est* (supera enim valet supra) non *super est:* sed & veteres codices repugnant, & nobiles grammatici tradiderunt *super* nonnunquam idem valere, quod supra. *Claudi* autem habent omnes libri veteres: quod valet, *Claudij.*

NVNC M. P. SARM. SC. P. Mq; CIC. MVSA V.] Solent poëta in re magna, ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes, Musas appellare, atque ad earum numen confugere: vt Homer. *il. β.* Græcarum nauium numerum, & ducum nomina persecuturus, *Εσπετε νῦν μοι μῦσαι ὀδύμπια δώματα ἔχουσαι Ἰμεις γὰρ σταί ἐστε, πάρες τε, ἴτε πείνητα,*

B *Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούμεν ἐδὲ πῖδμεν,* &c. id est, *Dicite nunc mihi musa, qua domos caelestis incolitis: Vos enim dea estis, & adestis, & omnia nonistis: Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus, &c.* & *il. λ.* quot & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus, *Εσπετε νῦν μοι μῦσαι,* &c. *Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνωνι ἀπίος ἦλθεν,* &c. id est, *Dicite nunc mihi musa, &c. quis primus Agamemnoni aduersusierit.* & *il. π.* incendium nauium Græcarum descripturus, *Εσπετε νῦν μοι,* &c. *Ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.* quem locum M. Tullius libro 1. epist. ad Atticum ab Homero mutuatus est, eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expositurus cuius operâ Clodius sit absolutus. verba Ciceronis sunt hæc. *responsurum hominem nemo arbitratur.* *Εσπετε νῦν μοι μῦσαι,* &c.

Ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Nosti Caluum ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per unum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, consecit totum negotium. & Theocrit. *Διοσκουρ. Πῶς γὰρ δὴ διὸς υἱὸς ἀδὴφάρον ἀνδρα καθεύλεν, Εἶπε δὲ τὰ, σὺ γὰρ οἶδα, ἐγὼ δ' ἐτέρων ὑποφῆτις.* id est, *Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit, dicito mihi dea:*

C *tu enim nosti: ego autem aliorum vates & sacerdos.* & Virg. *Æn. 7. Pandite nunc Heliconæ Deæ,* &c. & Plato in Euthydemo. *ὦς' ἐγὼ γὰρ, καθεύπερ οἱ ποιηταί, δέομαι, ἀρζόμενος τῆς δηγήσεως, Μῦσαις τε καὶ μνημοσύνην ἐπιτελείδαι.* Quare ego quemadmodum poëta necesse habeo initio orationis, Musas, & Mnemolynen inuocare. Ita & hic Horat. *urbane & facetè in re ridicula Musas inuocat.*

MESSL. CLARVM GEN. OSCI.] *ἐπαρεία* est. Osci enim omnium ferè Italiæ populorum pessimè audiebant, turpissimiq; habebantur, & *αἰσχροποιὶ.* Itaque Festus obscænum vult esse ab Osci deductum (qui olim Opsci dicti sunt) propter libidines obscænas, quæ apud eos increbruerant. Varro autem lib. 6. obscænum non ab Osci, sed vel à scæna, vel à nomine Græco *σκαιός* vult esse du-

ctum. erat igitur hic Messius Oscus: Sarmentus D vix liber. nam seruitutem seruierat.

SARMENTI DOMINA EXSTAT.] à qua est manumissus. Sarmentum quendam puerum commemorat Horatius in Antonio, si forte is est, quem hic describit Horat.

EQUI TE ESSE FERI SIM. D.] equi feri, id est, equi indomiti. Quin ferum interdum dicunt Latini pro equo. Virg. lib. 2. *ing. feri validam compagibus aluum, &c.* Accius Medea. *Perito in stabulis frenos immittens feris.*

ET IPSE MESSIVS] & Messius respondens, accipio (inquit) plagam, quam tu mihi infligis.

CAPVT ET MOVET] Messius. *caput mouere,* gestus minantis, vt alibi annotabimus.

Ô TVA, CORNV NI FORET] hæc sunt verba Sarmenti: quid faceres (inquit Sarmentus) ô Melli, si cornu tibi non esset exsectum, quod tu gerebas in fronte, cum sic mutilatus miniteris? id est, si non accepisses vulnus in fronte? si non haberes frontem insigni cicatrice deformatam?

MUTILVS] cornu amisso. tralatio à bobus mutilatis. cornu autem ei exsectū esse dicit, eumque mutilum appellat, non quòd re vera cornua vnumquam habuerit: sed quòd cicatrice illa obducta similis sit bobus mutilatis.

AT ILLI FOEDA CIC.] Horatius his verbis Sarmenti iocum in Messium Cicerrum Campanum de cornu exsecto, & mutilata fronte, explicat hoc modo: illi (inquit Horatius) Cicerro, inquam, foeda cicatrix, quæ erat in læua faciei parte, frontem hirsutam, ac pilosam deformatat. fetosam autem facetè dixit potius, quàm hirsutam.

CAMPAN. IN MORB. &c.] Sarmentus (inquit Horat.) multa iocatus in turpitudinem, & impuritatem oris Campani, Cicerrum orabat, vt Cyclopa saltaret, id est, saltando ageret, ac referret, quia videlicet corporis statura Polyphemum Cyclopem æquare videbatur: fortasse etiam propter oris cicatricem, qua Polyphemo similis videri poterat, posteaquam ei Vlysses oculum effodit. Campani, qui antea Osci dicebantur, habiti sunt (vt dixi) ore impuro, atque incesto: *πῶς ἔστι πῶς ἑμῶν αἰσχροποιῶντες, καὶ λευκὸὶ ὄροντες.* morbum igitur animi intellige, vt supra Od. 37. lib. 1. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* M. Tullius lib. 1. acculat. *Nam ille quoq; sodalis istius erat in hoc morbo, & cupiditate.* Alij per morbum Campanum, arrogantiam Campanam significari volunt: quam M. Tullius in oratione de lege Agr. habita in sen. declarat his verbis: *si superbia nata inibi esse ex Campanorum fastidio videtur, &c.* & in ea, quæ habita est ad Quir. *Itaque Campanam illam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione & consilio ad inertissimum & desidiosissimum otium perduxerunt.* ego tamen priorem explicationem magis probo.

PASTOREM SALTARET, &c.] saltare Cyclopa, est saltando Cyclopa imitari ac referre. Arnob. lib. 7. aduersus gentes, *Ponit animos Iupiter, si Amphitruo fuerit actus pronuntiatuq; Plautinus?*

E

F

A *aut si Europa, si Leda, si Ganymedes fuerit saltatus, aut Danaë, motum compefcit irarum?* infra epist. ad Pis. *nunc agrestum Cyclopa monetur.* Scribit Paternus, Plancum in conuiuio genibus innixū Clau cum saltasse.

NIL ILLI LARVA, &c.] neque larua ei optus esse, quia ore ita deformi esse propter scdam cicatricem, vt instar larua videri posset, neque cothurnis, quia magna corporis esset statura.

CICERRVS] in Sarmentum, qui seruiuerat seruitutem.

DONASSET IAMNE CATENAM, &c.] quarebat (inquit Horatius) à Sarmento, iamne ex voto donasset Laribus catenā, eò quòd manu missus, & catena, seu compede liberatus esset. Solebant veteres, labore aliquo, vel metu, vel periculo defuncti, Diis immortalibus nonnullū suorum præteritorū malorū infigne, ac monumentū consecrare, vt gladiatores arma Herculi. epist. 1. lib. 1.

Veianius armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro: naufragi Neptuno tabulam, quæ sui naufragij imaginem expressam cōtineret. vt Od. 5. lib. 1.

B *me tabula sacer Votiuâ paries indicat humida Suspensisse potenti Vestimenta maris Deo.* ita & pueri bullam Penatibus, seu Laribus, togā virilem tumturi: & virgines nupturæ, puppas Veneri. Sic igitur & hunc Sarmentum significabat Cicerrus catenam Laribus ex voto consecrare debuisse.

SCRIBA QUOD ESSET, &c.] hæc sunt coniungenda cum iis, quæ deinceps sequuntur, vt sit hæc eorum sententia: quòd autem scriba esset Sarmentus, non eo minus esse seruum, neque seruilem condicionem excussisse: aut certè non minus esse libertum. liberti autem certas patronis operas debebant, vt ex pandectis iuris ciuilibus intelligere licet.

DETERIVS NIHILO] nostri libri veteres ferè omnes, & ij, quibus in Italia, & ij, quibus in Gallia vli sumus, habent, *Nihilo deterius.* quam scripturam probo. licet etiam legere *Nihilo deterius.* talia sunt illa *vehemens, & vemens, prebendo, & prendo.*

ROGABAT DENIQUE CUR VMQ. F.] sic scriptum est in vno codice Vaticano, Donati, Faèrni, Tornesi, Nicotiano, Clericano, Danielis. Videtur autem hæc esse sententia, denique rogabat cur hic Sarmentus fugisset vmquam à domina, quasi ab ea nimis parcè aleretur, & quasi apud eam esuriret, rebusque necessariis egeret, cum esset tam gracili, pusilloque corpore. Quidam putant iocum esse ex contrario, meramque *eipariar,* & legunt *numquā,* quasi Sarmentis scurra, ingenti corporis fuerit statura, idemque edacissimus: quare de re non pugnabo. Hoc tantum dicam, Sarmentum non fuisse obiecturum Cicero immanem corporis staturam illis versibus, *Pastorem saltaret vti Cyclopa, &c.* si ipse eidem maledicto, seu falsè dicto opportunus esset. Vnde existimo primùm legendum esse *vmquam,* vt habent omnes ferè libri veteres, & plerique vulg. deinde hunc Sarmentum breui corporis statura fuisse.

CVI SATIS VNA FARR. LIB.] Donatus in Phorm. tradit, seruos accipere solitos esse in

singulos menses, quaternos modios frumenti: idque (inquit ille) dimensum dicebatur. Præterea constat in diurnum victum non plus selibra farris quemque Romæ accipere solitum: Et lege decemuirali vincti debitores vel de suo viuebant, vel selibræ farris in victum diurnum à creditoribus accipiebant. Verba legis x 11. tab. sunt hæc, apud A. Gell. seu, vt alij appellant, Agellium, lib. 20. cap. 1. *Si volet, suo viuito: ni suo viuit, qui eum vinctum habebit, selibræ farris in dies dato.* sic enim legendum censeo, vel hoc modo, *libra s,* id est, libra semissem, seu libra dimidium: *ἡμισιστρον.* Constat autem veteres frumentum non solum metiri, sed etiam pendere solitos.

BENEVENTVM] oppidum, & coloniam populi Rom. quod nomen benè ominandi causa Romani ei imposuerunt, cum antea à Græcis Maleuentum nominaretur. Mala enim nomina fugiebant Romani, quia essent mali ominis.

SEDLVS] officiosus quidem ille, & bona fide suum munus administrans: sed non satis cautus, neque consideratus. vide annot. ad epist. ad Vinnium Afell. lib. 1.

PAENE ARSIT, M. D. T.] sic hunc locum restitui vnum codicem antiq. secutus. nam in aliis omnibus præpostero ordine scriptum est, *Pene macros arsit dum turdos, &c.* quam scripturam quæuis non damnem, vt tot librorum testimonio confirmatam, alteram tamen magis probo. Turdos autem quòd macros fuisse dicit, eò hospitem notat. præterea hospes arsit, id est, hospitis domus: vt Virg. *Æn. 2. iam proximus ardet Vcalegon.*

VULCANO] igni. vt Virg. *ibid. dedit amplam ruinam, Vulcano superante, domus.*

LAMBERE TECTVM] sic Virgil. *Æneid. 2. tactuq, innoxia molli Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.*

CONVIVAS AVIDOS, &c.] id est, cernere licebat, conuiuas, & seruos trepidos cenam è flamma rapienteis, & communi studio ignem restinguere conanteis, vt cenam seruarent scilicet.

NOTOS] quia Horatius erat Venusinus. *Lucanus, an Appulus, anceps.* sat. 1. lib. 2.

ATABVLVS] ventus Apuliam infestam reddens, quem Horatianum appellat Gellius lib. 2. cap. 22.

EREPESEMVS] id est, erepissimus, vt infra sat. 9. *hunc sine solem Tam nigrū surrexe mihi?* cuius generis aliquot exempla colligere haud me pigebit, vt studiosorum adolescentium laborem minuam. sat. 3. lib. 2. *duo prædia diues Antiquo censu natis diuise duobus.* *ibid. Gaudes si camera percussisti forte.* sat. 7. eiusd. lib. *Euasti? credo metues, doctusq, cauebis.* Lucret. lib. 1. *iam copia materiam Vndique ponderibus solidis confluet ad imum.* *ibid. sup. Omnia enim debet, mortali corpore qua sunt, Infinita etas consumse ante acta, diesq,* idem lib. 3. *Nec tenet, amissam laua cum tegmine sape Inter equos abstraxe rotas, falceisq, rapaceis.* Idem lib. 5. *Aut morbo delirantes procraxe ferantur.* Catull. ad C. Licinium Caluam. *Quem tu scilicet ad tuū Catullum Misisti,* id est, misisti. idem de coma Berenices. *At tu non orbem luxi deserti cubile,* id est, luxisti. & eodem carm.

A carm. *Jupiter: ut tersti lumina sepe manu.* idem ad Rufum. *Siccine subrepsti mi.* pro subreplisti. idem ad Aufilenam. *Aut facere ingenua est, aut non promisse pudica.* Terent. Adolph. *non tu cum rus hinc modo Produxe aiebas?* Idem in Hecyra. *ut veni, itidem incertū amisti.* Virg. *Æn. 4. natumq; patremq; Cum genere extinxem.* Idem lib. 1. *penitusq; sonantibus Accēstis scopulos.* Idem lib. 11. *Vixet, cui vitā deus, aut sua dextra dedisset.* erepsemus autem tralatum est à reptilibus animalibus, pro eo, quod est lentè ambulando superassemus, ut supra *Milliatum pransi tria repimus.*

TRIVICI] oppidū est in finibus Campaniæ.

LACRYMOSO] lacrymoso ab effectu, id est, lacrymas excitante, propter acrimoniam suam. Virg. Moreto. *Sape manu summa lacrymantia lumina tergit: Immeritoq; furens dicit conicia fumo.* hinc natus iocus Plautinus Asin. *Sed num fumus est hac mulier, quam amplexare?* Arg. *Qui dum? Lib. quia oculi sunt tibi lacrymantes, ego rogavi.* Sic fere lacrymosum vsurpavit epist. 1. lib. 1. *Ut propius spectes lacrymosa poemata Puppi.* sic Græci, in his Homerus, *πόλεμον, δακρυρόντα, & μάχην δακρυρόσαν* appellat, id est, bellum lacrymosum, & pugnam lacrymosam.

MENDACEM] epist. 1. lib. 1. *Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesq; Longa videtur, opus debentibus, &c.* ut hinc puellā, mendacem appellat, eam, quæ non dat quod promissit: sic Od. 1. lib. 3. fundum mendacem, qui spem agricolæ fallit: neque multo aliter Oda 17. epod. vbi Canidia respondens Horatio, inducitur, lyram mendacem, quæ falsis laudibus Canibiam ornaret.

SOMNVS TAMEN AVFERT.] somnus me occupat: somnus me opprimit, & caluitur, ut loquitur Plautus.

INTENTVM] vel animo, vel corpore, vel vitroque. mentula enim à mente dicta est, quod, si mens à re Venerea auersa sit, nihil pars illa corporis magnopere ad eam rem confert.

TVM IMM. SOMNIA VISV.] significat, ac describit nocturnam seminis eruptionem quæ fit in somno, quam Græci ἐξορροήσιν nominant. turpis igitur est horum quidem verborum sententia, verum tamen non pudebit me huc ascribere, quæ ab Aristotele, & Platone disputata ad hunc locū mihi videntur valdè pertinere. Ac Plato quidem sic lib. nono de rep. quæ nos interpretabimur.

Cum ea pars animi, quæ rationis est particeps, & mansueta, alteriq; prapospita, sopita est: altera autem, quæ fera, & immanis est, cibo & potione expleta, atque ebria exsultat, somnoq; depulso conatur erumpere, sibiq; obsecundare, atque indulgere: scis tum eam omnia audere, tanquam omni pudore, cogitatione, prudentia solutam, ac vacuum. Aut enim se cum matre corpus commiscere putat, neque id veretur: aut cū alio homine, aut cum Deo, aut cum fera: manus suas sanguine, & cade cuiusvis hominis cōtaminare: quovis cibo vesci. quid multa? nullā amentiam, nullamq; impudentiam aspernatur, aut prætermittit. Aristoteles autem lib. 1. de moribus ad Nicom. posteaquam docuit, in somno eam animi nostri partem duntaxat, quæ nobis cum stirpibus communis

est, nempe, in qua vis inest alendi, & augendi, suo munere fungi: ceteras autem quiescere, neque eo tempore virum bonum, virtuteque præditum, ab homine vitioso, atque improbo differre: ex quo illud dici solere, inter beatos, & miseros dimidiā vitæ partem nihil interesse: eius rei, cur ita fiat, rationem probabilem ait afferri posse, nempe hanc, quia somnus animi sit vacatio ab opere, qua ratione bonus dicitur, ac malus, nisi si aliqua motus quidam eò perueniunt, ac permanant: atque hac ratione bonorum virorum, quàm quorumlibet aliorum, visa esse in somnis meliora. hæc tenus Plato, & Aristoteles: ex quorum verbis intelligere licet, non satis esse, ut somnia nostra sint casta, pura, munda, pudica, integra, dedere nos somno modo dico cibo, ac potione curatos, sed illud etiam accedere oportere, ut mentis tranquillitas, animiq; æquabilitas adsit: nulla ægritudo, non ira, non libido, non alia vlla cupiditas animum concitarit, ac perturbarit. Non est enim dubium, quin, quales sunt nostræ diurnæ cogitationes, atque appetitiones, talia sint & visa nostra, somniaq; nocturna. Itaque Aristoteles in problematibus *Τμήματα* scribit meliorum virorum somnia esse meliora, propterea, quod eorum, tantisper dum vigilant, cogitationes sunt meliores. Iam quod Horatius sibi hanc immundiciem ventre supino dormienti potius, quàm prono, dicit euenisse, Aristoteles hoc quoque commemorat in problematis *τμήματα* vbi quærit *διὰ τί τὰ ζῷα τὰ μὲν ἐκ ἐξορροήσιν, τὰ δ' ὀλιγάκις*, id est, cur ex ceteris animalibus alia nunquam dormiendo semen profundant, alia rarius. respondet autem ille id eò fieri, vel quia nullum aliud animal præter hominem supinū cubet: nullum autem nisi supinum, semen profundat in somnis: vel quia aliæ animantes longè aliter somniant, quàm homines: profusio autem seminis nocturna in dormiente fiat cum visione aliqua, & specie animo oblata. Lucretius huiusmodi somniorum hanc causam exponit lib. 4. *Tum quibus atatis freta primitus insinuantur, Semen vbi ipsa dies membris matura creavit, Conueniunt simulacra a foris è corpore quoque, Nuntia præclari vultus, pulchriq; coloris, Qui ciet irritans loca turgida semine multo, Ut, quasi transactis sæpe omnibū rebus profundant Seminis ingenteis fluctus, vestemq; cruentent.*

NOCT. V. MACVLANT] id est, ut Lucretius locutus est, cruentant. Qui cruentat enim, maculat, atque inquinat: & quod cruentum est, impurum est. Ex quo cruentum pro impuro, & cruentare pro inquinare, & impurare vsurpatur.

RAPIMVR] celeriter vehimur rhedis.

OPPID. QVOD VERSV D.] Equotutium significat: de quo M. Tull. lib. 6. ad Attic. epist. 1. *omneis ferè tuas litteras accepi, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris, & Equotutio, & Brundisio datas.*

VILISSIMA RERVVM] ita vilis est, ut non soleat vendi, neque vllò in pretio sit. Plato in Euthydemo. *τὸ ἴδιον ἀπὸ τῶν εὐθύδημε, ἡμίον, τὸ δ' ὕδαρ εὐανότατον, ἀριστόν, ὡς ἐφη Πίνδαρος*, id est, quod rarum est, Euthyde, magni pretij est. aqua autè vilissima est, cum sit optimum quiddā, ut ait Pindarus.

A **AQ. NON DITIOR VRNA QVI LÖCVS** &c. hunc locum à nemine (quod sciam) rectè explicatum, sic explico. Panis enim (inquit Horatius) Canusij lapidosus est: qui locus, nempe Canusium, haud multo magis abundans aqua, quàm Equotutium, olim à Diomede conditus est. Canusium olim à Diomede esse conditum, tradit Strabo lib. 6. his verbis, *ἔτι πολὺ γὰρ δὴ τῆς θαλάσσης ὑπερκείνεται δύο πόλεις ἐν γὰρ τῆς πεδίων μέγισται τῶν ἰταλιωπιδαν γερουσίας παρῆσαν, ὡς ἐκ τῶν παρῆσαν δῆλον, τὸ τε Κανύσιον, καὶ ἡ Ἀργυρίππη· ἀλλὰ νῦν ἐλάττω εἰσὶ, & κλέρεται δ' ἀμφοτέρω Διομήδης κτίσμα.* id est, non longè autem à mari supra vrbes duæ, quæ antea Italicarum vrbiū maximæ fuerunt, vt ex mœniū circuitu perspicuum est, in campo sitæ sunt, Canusium, & Argyrippa. nunc autem, minores sunt, &c. dicuntur autem ambæ à Diomede conditæ. Neque vero nouum, aut inusitatum est hoc loquendi genus vel Horatio, vel aliis bonis scriptoribus, in quo vox vna aliqua, aut plures inter id nomen, quod antecedens appellant Grammatici, & prouocabulum, quod referendi vim habet, interponatur, vt Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet immensusq; ruit profundo Pindarus ore,* Idem in carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* & sat. 8. lib. 2. quos Mæcenas adduxerat umbras, Nomentanus erat supra ipsum, Persius infra. nam Nomentanus, & Porcius, umbræ Mæcenatis erant, vt nonnulli volunt. Catull. de coma Berenic. *anne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum verborum ordo est, Quas intra thalami limina vbertim fundūt, idem ibidem. *Inuita ò regina tuo de vertice cessi: Inuita, adiuro teque, tuumq; caput: Digna ferat quod si quis inaniter adiurari.* ordo est, quod si quis inaniter adiurari, digna ferat, id est, pœnas meritas luat. Lucret. lib. 5. *Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt.*

RVBOS] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, seu Rubia virga apud Virgil. Georg. 1. *Nunc facilis Rubea textatur fiscina virga.* quamquã alij non à Rubis oppido, sed à rubo virgulto virgam rubeam dictam volunt.

CARPENTES ITER] carpere iter translattè dictum. *carpendi* verbum enim propriè locum habet in lana, & lino, & si voles, etiam in floribus, vt supra annot. ad Od. 11. lib. 1.

TEMPESTAS] tempestatè antiqui pro tempore posuere, inquit Festus. Itaque tempestatem & malam, seu aduersam: & bonam, seu idoneam dicunt Latini. superioris exempla sunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. frat. lib. 2. *Tu si ista expediisti, velim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meque venias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater simulac ille venerit, primam navigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Idem epist. ad Tiron. *si statim nauigas, nos Leucade consequere: si te confirmare vis, & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis.* Idem ad Terentiam, *tuas literas ego expectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui tem-*

pestatem pratermittere noluerunt. Idem ad Attic. lib. 9. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto.* Lucret. lib. 1. *Dum tempestates adsunt, & vinida tellus Tutò res teneras effert in luminis oras.* Idem lib. 4. *liquidissima cali Tempestas.* Ibid. *Turbida tempestas.*

BARII] Barium Appuliæ oppidum. piscosum autè dicit, propterea quod à mari alluitur. *ἰχθυόεν* diceret Homerus.

GNATIA] Egnatiã alio nomine appellat: oppidū est Salentinū: Græci *Γγνατία*, vt Strabo lib. 6.

LIMPHIS IRATIS] vel quia magna est in eo oppido aquæ dulcis, & *ποπήμ* panuria, vel propter ignis miraculum, quod subiicit. vide annot. ad illum locum, *Iratis natus paries Diis.* saty. 3. lib. 2.

LIMINE SACRO] in vestibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine.* ad hunc locum fortasse pertinet quod est apud Plinium lib. 2. cap. c. vii. *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam exsistere.*

APELLA] vel cui ea cutis, quæ glandem collis tegere debet, circumcisa est: *ἀπὸ τῆς ἀλωμένης, λιπὸ δερμοῦ*, verpus, recutitus, curtus, vt saty. 9. huius libri. vt sit nomen appellatiuum, vt Grammatici loquuntur: vel Apellam sic accipe, vt sit Iudæi cuiusdam proprium nomen, *Ἀπelliς*: quod Scaligero magis probatur: eique assentior. sed quod hîc Horatius negat se credere thura, & cetera, quæ in sacrificio adhibentur, sine flamma, aut igni iniecto, liquefcere: id quæ Iudæis, vt supra modum credulis, & superstitionis, credendum relinquit: sacrificia Iudæorum (vt ex libris Hebraicis intelligere licet) sine vilo igne ab hominibus excitato, flamma è cælo delapsa, interdum perficiebantur: ea quæ flamma hostias miro modo, & diuinitus ablumebat. produxissem locos compluris ex illis libris, nisi veritus essem, ne sacra miscere profanis viderer.

NAMQ. DEOS DID. SEC. AC. ÆV.] hunc versum mutuatus est à Lucretio lib. 5. & 6. quibus locis probare conatur ille ex sententia Epicuri, homines propter ignoracionem causarū, omnia, quæ fiunt, ad Deos referre, eorum quæ nutu, ac voluntate fieri existimare, atque iccirco eis regnum concedere rerum humanarum. Sed præstat aliquot illius poëtæ versus impios quidem illos, sed tamen elegantes, & mira facilitate Latini sermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, ascribere. sic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea solis cursus, lunæq; meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne forte hic inter calum, terramq; reamur Libera sponte sua cursus lustrare peremneis Morigera ad fruges augendas, atq; animanteis: Neve aliqua Diuum volueratione putemus.* Nam, benè qui didicere Deos securum agere auum, Si tamen intercæ mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput aetheris cernuntur in oris, Rursus in antiquas referuntur religiones, Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse, Quia nequeat, &c. Idem lib. 6. *Cetera, quæ fieri in terris, calog; tuentur Mortales,*

A tales pauidis et pendunt mentibus saepe, Efficiunt animos humileis formidine diuim, Depressosq; premunt ad terram, propterea quod Ignorantia causarum conferre Deorum Cogit ad imperiam res, & concedere regnum: & Quorum operum causas nulla ratione videre Possunt, hac fieri diuino numine rentur. Nam, bene qui didicere, Deos securum agere animum Si tamen interea mirantur, &c. ut supra. Idem lib. 5. Ogenus infelix humanum: italia Diuis Cum tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas, Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaq; nobis Volnera, quas lacrymas peperere minoribus nostris. Idem lib. 2. Omnis enim per se Diuim natura necesse est Immortali euo summa cum pace fruatur, Semota a nostris rebus, se iunctaq; longè, Nam priuata dolore omni, priuata periculis, Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira. M. Tull. quoque lib. 1. de natura Deorum, sub persona Velleij, ita scribit, Quod si ita est, verè exposita illa sententia est ab Epicuro, Quod æternum, beatumq; sit, id nec habere ipsum negotij quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quod, que talia essent, imbecilla essent omnia. Idem lib. 3. ait, **B** videri Epicurum de Diis immortalibus non magno opere pugnare: tantummodo negare Deos esse non audere, ne quid inuidia subeat, aut criminis. Idem lib. 1. scribit, Posidonium dixisse Deos Epicuro nullos esse videri, quaq; is de Diis immortalibus dixerit, inuidia detestanda causa dixisse. Verum tamen vtrum voluerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, necne, obscurum est: illud perspicuum, eum sensisse nullam illos habere curam rerum humanarum, id est, quod Lucret. & Horat. dicunt, securum agere animum, Plato autem contra probat & Deos esse, & curare res humanas: itaque & piis bene velle benigneq; facere: & impiis, ac sceleratis iratos, & infensos esse. sic enim ille in Phædone, ἀλλὰ τὸδε γέ μοι δοκεῖ, ὃ Κείβης, εὐ λέγεσθαι, τὸ θεὸς εἶναι ἡμῶν τὸς ὀπιμειλημένους, id est, Sed hoc quidem mihi, Cebes, rectè dici videtur, deos esse, qui nostri curam habeant, & rebus humanis consulant. & lib. 1. de legibus, ait Deos omnium custodum esse maximos, & in maximis rebus eorum custodiam, curamque versari: quam sententiam iterat in *Επινομ.*

DIDIICI] ab Epicuro, cuius sapientiam insipientem appellat Od. 34. lib. 1. Insipientis dum sapientia Consultus erro.

C TRISTEIS] tristes essent Diis scilicet, & laboriosi, si, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab illis proficisceretur, ac de caelo in terras demitteretur. Lucret. lib. 2. Quæ bene cognita si teneas, natura videtur Libera cōtinuo dominis priuata superbis, Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere expers. Quidam tristeis interpretantur iratos, atque infestos.

SATYRA 6.

Non, quia, Macenas, Lydorum quicquid Etruscis
Incoluit sineis, nemo generosior est te:

Nec, quod auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint
Ut pleriq; solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.
Cū referre negas, quali sit quisq; parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi
verè,
Ante potestatem Tulli, atque ignobile
regnum,
Multos saepe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplius & honoribus
auctos:
Contra Leuinum Valerigenus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non umquam pretio pluris licuisse, non
tante
Iudice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis: & fama seruit ineptus:
Qui stupet in titulis, & imaginibus, quid oportet
Nos facere à vulgo longè, lateq; remotos?
Namque esto: populus Leuino mallet honorem,
Quàm Decio mandare nouo: censorq; moueret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel merito, quoniam in propria non pelle
quiessem. **F**
Sed fulgente trahit constrictos gloria
curru
Non minus ignotos generosis. quò tibi
Tulli
Sumere depositum clauum, fierique tribuno?
Inuidia accreuit: priuato quæ minor
esset.
Nam, ut quisque insanus nigris medium
impedit crus

Pellibus